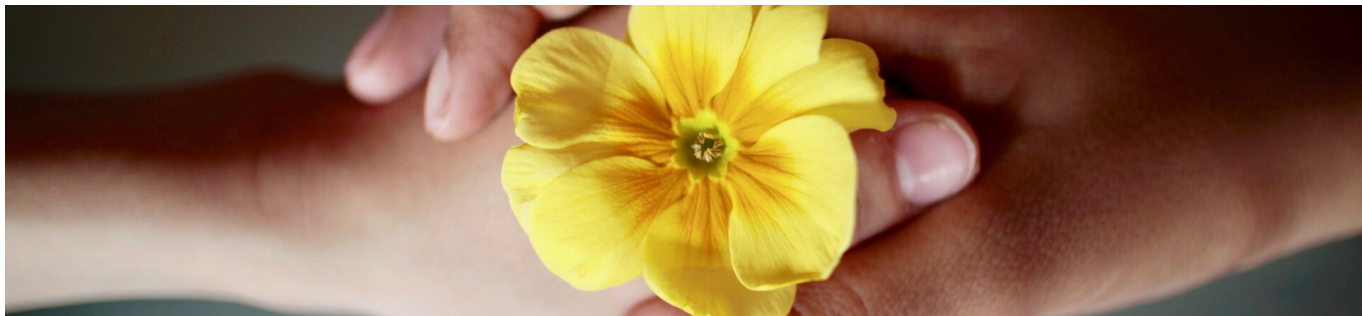

Dlaczego warto żyć? *Missa pagana* Edwarda Stachury

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Edward Stachura, *Missa pagana*, [w:] tegoż, *Wiersze, poematy, piosenki, przekłady*, red. Z. Fedecki, Warszawa 1982, s. 183–196.
- Źródło: Krzysztof Rutkowski, *Poeta jak Nikt*, [w:] Edward Stachura, *Wiersze, poematy, piosenki, przekłady*, red. Z. Fedecki, Warszawa 1982, s. 5–21.

Dlaczego warto żyć? *Missa pagana* Edwarda Stachury

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Dzięki płycie *Missa pagana* nagranej w latach 90. przez grupę Stare Dobre Małżeństwo teksty piosenek Edwarda Stachury rozbrzmiewały w większości bieszczadzkich schronisk. Wiersze pochodzące z tego poematu stały się tekstami kultowymi i wpisały się w szeroko rozumianą kulturę studencką ostatniej dekady XX wieku. W kontekście samobójczej śmierci poety temat utworu wydaje się paradoksalny. Jest nim jednoznaczna afirmacja życia.

Twoje cele

- Zinterpretujesz tytuł poematu *Missa pagana* Edwarda Stachury.
- Scharakteryzujesz wartości, o których mówi podmiot liryczny w poemacie *Missa pagana*.
- Wskażesz analogie między kompozycją poematu a strukturą mszy.
- Scharakteryzujesz wizję Boga i człowieka w poemacie Edwarda Stachury.

Przeczytaj

Missa pagana (łac. msza pogańska) to poemat Edwarda Stachury, na który składa się jedenaście wierszy z lat 1971-1977. Dzięki płycie grupy Stare Dobre Małżeństwo należy do najpopularniejszych utworów poety. *Missa pagana* to wielka pochwała wolności. Traktuje też o człowieku, naturze, braterstwie – są to tematy istotne w całej twórczości poety. Z wierszy składających się na *Missa pagana* można również wyczytać nastawienie antyurbanistyczne, znaleźć w nim **topos homo viator** oraz typowe dla Stachury refleksje **antropologiczne** i **kosmologiczne**.

Zespół Stare Dobre Małżeństwo podczas koncertu

Źródło: Karolina Dominiczak, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

((Krzysztof Rutkowski

Poeta jak Nikt

Stachura nie chciał, a nawet nie potrafił pisać standardowych życiorysów. Kiedy redaktorzy Ludowej Spółdzielni Wydawniczej zwrócili się do niego, aby ułożył kilka zdań o sobie, krótką notkę biograficzną [...], był prawdziwy kłopot. Po wymianie korespondencji i kilku nie przespanych nocach, powstały następujące słowa: „Zawsze odczuwałem jakąś niechęć [...] do spisywania życiorysu w formie najczęściej stosowanej i wymaganej, to jest personalno-ewidencyjnej.

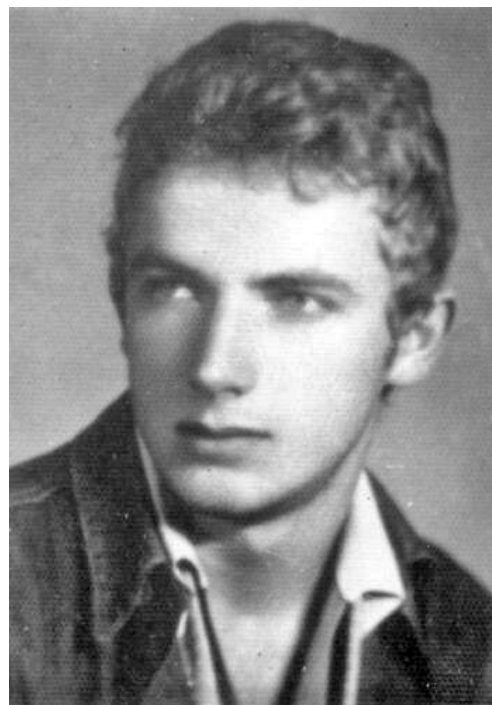
[...]” Fakt nie da się pogodzić z procesem. To są dwie wielkie różnice – powiedziałby Stachura. Osobność poezji, którą realizował zarówno swym pisaniem, jak i życiem, polega na wytężonym i upartym drażnieniu tego, co znajduje się pomiędzy faktami, tego, co nie daje się określić i sprecyzować do końca, co się wydarza w każdej chwili i w każdym miejscu. Literatura jest [...] żywą formą praktyki społecznej, to znaczy praktykowaniem życia, jego nierozłączną częścią. Nie chodzi tu oczywiście o literaturę zimującą na półkach w postaci kolekcji dzieł, po które sięga się czasami, by w wygodnym fotelu upajać się pięknem i dojrzałością stylu. Taka literatura bywa subtelna aż do mdłości. Chodzi o inną literaturę: poręczną i podręczną. Chodzi o nieustannie ponawiany proces wytwarzania literatury przesyczonej powietrzem, wodą, „cudownymi manowcami”, pisanie będące szóstym zmysłem, czynnością równie naturalną, jak chodzenie, słyszenie, widzenie, spanie. Tak rozumiana literatura nie jest „przedstawianiem” życia, ale jego najistotniejszą częścią. [...] Literatura jest Tu–życiem. Nabiera materii, staje się skuteczna. [...] Pojawił się oto najbardziej materialny i zarazem idealistyczny projekt „poezji czynnej” od czasów tajemniczego wyzwania rzuconego przez Mickiewicza literaturze i słowu pisanemu w ogólności. Realny problem polega jednak na tym, czy literatura w swych dotychczasowych stanach skupienia taki ciężar może udźwignąć. [...] Etyczne napięcie pisarstwa Stachury jest tym większe, im bardziej ukryte. Słowo wypowiedziane przez poetę powinno mieć większą siłę przebicia niż siła **inercji** słów wypowiedzianych niepotrzebnie lub wypowiedzianych bezmyślnie. Słowo poety jest odpowiedzialne w tym sensie, że samo jest odpowiedzią i pytaniem jednocześnie. [...] *Missa pagana* (1978) i *Fabula rasa* (1979) zawierają i wyrażają to, co wydarzyło się w czasie [...] etapu pytania o możliwość i naturę „poezji czynnej”. Wszystkie założenia przyjmowane dotąd jako oczywiste, zostały poddane w wątpliwość. Słowo oraz jego literackie konstrukcje służą teraz wyłącznie jako narzędzia umożliwiające odpowiedź na pytanie, co Tu należy robić,

aby nie popaść w fałszywe sytuacje wyboru, z których każde wyjście jest pozorne.

Źródło: Krzysztof Rutkowski, *Poeta jak Nikt*, [w:] Edward Stachura, *Wiersze, poematy, piosenki, przekłady*, red. Z. Fedecki, Warszawa 1982, s. 5–21.

O autorze

Edward Stachura urodził się w 1937 roku w Charvieu we Francji. Był polskim poetą, pieśniarzem, prozaikiem i tłumaczem. W 1948 roku jego rodzina przyjechała do Polski i osiedliła się w Łazieńcach. Edukację w polskiej szkole Edward rozpoczął jako jedenastoletni. Odstawał od rówieśników wyglądem i posługiwał się odmienną, często niepoprawną polszczyzną, co było przyczyną licznych konfliktów z kolegami. Gdy opanował język, okazało się, że jest bardzo zdolny, co pozwoliło mu na szybsze ukończenie szkoły i rozpoczęcie nauki w szkole średniej w Ciechocinku. W liceum zaczął pisać wiersze. Konflikt z ojcem i liczne wagary spowodowały, że szkołę średnią ukończył w Gdyni. Podczas pobytu w Trójmieście zaczął uczęszczać na spotkania literackie. Nie dostał się na studia malarskie i wrócił do rodzinnego domu.

Edward Stachura

Źródło: domena publiczna.

Od 1956 roku w charakterze wolnego słuchacza brał udział w zajęciach na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracował tam w spółdzielni robotniczej i poznawał literackie środowisko miasta. Zaczął publikować swoje pierwsze wiersze. Rozpoczął studia romanistyczne na KUL-u, a następnie przeniósł się na studia do Warszawy, gdzie poznawał środowisko literackie. Publikował m.in. w czasopiśmie „*Twórczość*”. Na podstawie własnych doświadczeń napisał powieść *Siekierzada albo Zima leśnych ludzi*, która stała się tekstem kultowym dla jego pokolenia. Pod koniec lat 60. i do połowy 70. wiele podróżował. Był w Jugosławii, Syrii, Norwegii, Szwajcarii, Francji, USA, Meksyku i Kanadzie. W 1979 roku po pierwszej próbie samobójczej Stachura leczył się w szpitalu psychiatrycznym. Cztery miesiące po niej nastąpiła druga, tym razem zakończona śmiercią poety.

Słownik

antropologia

(gr. *anthropos* – człowiek, *lógos* – nauka) – interdyscyplinarna dziedzina nauki na pograniczu nauk humanistycznych, społecznych i przyrodniczych. Bada m.in.

społeczności pierwotne, ich wierzenia i rytuały, funkcjonowanie ludzi w społeczeństwie, a także znaczenie kultury w życiu człowieka, analizuje jej poszczególne elementy, takie jak wartości, zwyczaje, symbole, idee

topos *homo viator*

(łac.) topos człowieka-wędrowca, dla którego podróż staje się celem samym w sobie i nadaje życiu sens; stając się źródłem nowych doświadczeń, pozwala człowiekowi na ciągły rozwój; prototypem literackim toposu *homo viator* jest Odyseusz

kosmologia

(gr. *kósmos* – porządek, wszechświat + *lógos* – słowo, nauka) – zespół wyobrażeń o pochodzeniu, strukturze, istocie i końcu wszechświata, właściwy danej religii lub systemowi filozoficznemu

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją multimedialną. Wyjaśnij, jak przytoczone fragmenty poematu *Missa pagana* Edwarda Stachury korespondują z poszczególnymi częściami mszy świętej.

Polecenie 2

Na podstawie fragmentów wierszy umieszczonych w prezentacji multimedialnej określ rolę *sacrum* w życiu człowieka.

Sprawdź się

((Edward Stachura

Missa pagana

Introit

(pieśń na wejście)

Chodź, człowieku, coś ci powiem
Chodźcie wszystkie stany
Kolorowi, biali, czarni
Chodźcie, zwłaszcza wy, ludkowie
Przez na oścież bramy

Dla wszystkich starczy miejsca
Pod wielkim dachem nieba

Rozsiądźcie się na drogach
Na łąkach, na rozłogach
Na polach, błoniach i wygonach
W blasku słońca w cieniu chmur

Rozsiądźcie się na niżu
Rozsiądźcie się na wyżu
Rozsiądźcie się na płaskowyżu
W blasku słońca w cieniu chmur

Dla wszystkich starczy miejsca
Pod wielkim dachem nieba
Na ziemi, którą ja i ty też
Zamieniliśmy w morze łez

Confiteor

Bosi na ulicach świata
Nadzy na ulicach świata

Głodni na ulicach świata
Moja wina
Moja wina
Moja bardzo wielka wina!
Zgroza i nie widać końca zgrozy
Zbrodnia i nie widać końca zbrodni
Wojna i nie widać końca wojny
Moja wina
Moja wina
Moja bardzo wielka wina!
Zagubieni w dżungli miasta – moja wina
Obojętność objąć straszna – moja wina
Bez miłości bez czułości – moja wina
Bez sumienia i bez drżenia – moja wina
Bez pardonu wśród betonu – moja wina
Na kamieniu rośnie kamień – moja wina
Manna manna narkomanna – moja wina
Dokąd idziesz po omacku – moja wina
I nie słyszeć końca płaczu – moja wina
Jedni cicho upadają – moja wina
Drudzy ręce umywają – moja wina
Coraz więcej wkoło ludzi – moja wina
O człowieka coraz trudniej – moja wina
– moja wina
– moja bardzo wielka wina!

Człowiek człowiekowi

Człowiek człowiekowi wilkiem
Człowiek człowiekowi strykiem
Lecz ty się nie daj zgnębić
Lecz ty się nie daj spętlić

Człowiek człowiekowi szpadą
Człowiek człowiekowi zdradą

Lecz ty się nie daj zgładzić
Lecz ty się nie daj zdradzić

Człowiek człowiekowi pumą
Człowiek człowiekowi dżumą
Lecz ty się nie daj pumie
Lecz ty się nie daj dżumie

Człowiek człowiekowi łomem
Człowiek człowiekowi gromem
Lecz ty się nie daj zgłuszyć
Lecz ty się nie daj skruszyć

Człowiek człowiekowi wilkiem
Lecz ty się nie daj zwilczyć
Człowiek człowiekowi bliźnim
Z bliźnim się możesz zbliżnić

Gloria

Chwała najsamprzede komu
Komu gloria na wysokościach?

Chwała najsamprzede tobie
Trawo przychylna każdemu
Kraino na dół od Edenu
Gloria! Gloria!

Chwała teraz tobie, słońce
Odyńcu ty samotny
Co wstajesz rano z trzęsawisk nocnych
I w górę bieżysz, w niebo sam się wzbijasz
I chmury czarne białym kłębem przebijasz
I to wszystko bezkrwawo – brawo, brawo
I to wszystko złościście i nikogo nie boli
Gloria! Gloria! Gloria in excelsis soli!

Z słońcem pochwalonym teraz pędźmy razem
Na nim, na odyńcu, galopujmy dalej

Chwała teraz tobie, wietrze
Wieczny ty młodziku
Sieroto świata, ulubieńcze losu
Od złego ratuj i kąkoli w zbożu
Łagodnie kołysz tych co są na morzu
Gloria! Gloria! Gloria in excelsis soli!

Z wiatrem pochwalonym teraz pędźmy społem
Na nim, na koniku galopujmy polem

Chwała wam ptaszki śpiewające
Chwała wam ryby pluskające
Chwała wam zające na łące
Zakochane w biedronce

Chwała wam zimy wiosny lata i jesienie
Chwała temu co bez gniewu idzie
Poprzez śniegi deszcze blaski oraz cienie
W piersi pod koszulą – całe jego mienie
Gloria! Gloria! Gloria!

Prefacja

Zaprawdę godnym i sprawiedliwym
Słusznym i zbawiennym jest
Śmiać się głośno
Płakać cicho
Deszcz ustaje sady kwitną
I tego trzymać się trzeba

Zaprawdę godnym i sprawiedliwym
Słusznym i zbawiennym jest
Iść i padać

Z-padłych-wstawać
Przeszła wojna
Wstaje trawa
I tego trzymać się trzeba

Zaprawdę godnym i sprawiedliwym
Słusznym i zbawiennym jest
Śledzić gwiazdy
Grać na skrzypcach
Astronomia
I muzyka
I tego trzymać się trzeba

Zaprawdę godnym i sprawiedliwym
Słusznym i zbawiennym jest
Być uważnym
Pełnym pasji
Dobra wasza
Gwiżdżą ptaki
I tego trzymać się trzeba

Zaprawdę godnym i sprawiedliwym
Słusznym i zbawiennym jest
Żeby człowiek
W życiu onym
Sprawiedliwym
Był i godnym

Żeby człowiek
Był człowiekiem
Lecą liście
Szumi w lesie
Wiatr z obłoków
Warkocz plecie
I tego trzymać się trzeba

Jak

jak po nocnym niebie sunące białe obłoki nad lasem
jak na szyi wędrowca apaszka szamotana wiatrem
jak wyciągnięte tam powyżej gwiaździste ramiona wasze
a tu są nasze, a tu są nasze, a tu są nasze

jak suchy szloch w tę dżdżystą noc

jak winny-li-niewinny sumienia wyrzut
że się żyje gdy umarło tylu tylu tylu

jak suchy szloch w tę dżdżystą noc

jak lizać rany celnie zadane
jak lepić serce w proch potrzaskane

jak suchy szloch w tę dżdżystą noc

pudowy kamień, pudowy kamień
ja na nim stanę, on na mnie stanie
on na mnie stanie, spod niego wstanę

jak suchy szloch w tę dżdżystą noc

jak złota kula nad wodami
jak świt pod spuchniętymi powiekami
jak zorze miłe śliczne polany

jak słońca pierś jak garb swój nieść
jak do was siostry mgławicowe ten zawodzący śpiew
jak biec do końca, potem odpoczniesz, potem odpoczniesz
cudne manowce, cudne manowce, cudne manowce

Sanctus

Święty święty święty – blask kłujący oczy
Święta święta święta – ziemia co nas nosi

Święty kurz na drodze
Święty kij przy nodze
Święte krople potu
Święty kamień w polu
Przysiądź na nim, panie
Święty płomyk rosy
Święte wędrowanie

Święty chleb – chleba łamanie
Święta sól – solą witanie
Święta cisza, święty śpiew
Znojący łomot prawych serc
Słupy oczu zapatrzonych
Bicie powiek zadziwionych
Święty ruch i drobne stopy
Święta święta święta – ziemia co nas nosi

Słońce i ludny niebieski zwierzyniec
Baran, Lew, Skorpion i Ryby sferyczne
Droga Mleczna, Obłok Magellana
Meteory, Gwiazda Przedporanna
Saturn i Saturna dziwów wieniec
Trzy pierścienie i księżyców dziewięć
Neptun Pluton Uran Mars Merkury Jowisz
Święta święta święta – Ziemi co nas nosisz

Tak

Tu i tam, i tam i tam, i tu
Tam i tu, i tu, i tu, i tam
Tam i jeszcze tam, i jeszcze tu
Tu i jeszcze tu, i jeszcze tam
Tu i jeszcze tam, tam i jeszcze tu
Tu i jeszcze, jeszcze, jeszcze tam

Cudu wszechświata nocny ład
Niewysłowiony bukiet gwiazd
Każda z gwiazd samotna
Każda z gwiazd samotna
Wszystkie razem zaś:
Wiszący ogród, promienny park!

Każdy z nas samotny
Każdy z nas samotny
Czemuż, czemuż więc
my, gwiazdne dzieci –
W gwiazdozbiór piękny, przepiękny wręcz
Nie skupimy serc?

Komunia

I jeżeli spontaniczna to rzecz
I jeżeli oczywista to rzecz
I jeżeli naturalna to rzecz

Weź

To co się tu daje
W imię słońca
I jego gońca:
Skowronka gwizdzącego, amen

Dziękczynienie

Wielkie ci dzięki, szczytne źródółko, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, bystry potoku, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, z gór kaskaderko, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, polna pasterko, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, rzeko rzeczona, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, morski grzebieniu, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, liściu naziemny, za twoje piosenki

Wielkie ci dzięki, liściu nadrzewny, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, szumie koronny, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, pstry koguciku, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, żabko kumoszko, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, świerszczu świerszczący, za twoje piosenki Wielkie
ci dzięki, gromie dudniący, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, deszczu bębniący, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, wietrze świszczący, za twoje piosenki
Wielkie ci dzięki, ogniu strzelisty, za twoje piosenki
Wielkie wam dzięki, chóry naniebne, za wasze piosenki
Wielkie ci dzięki, ciszo wieczysta, za twoje piosenki

Ite missa est

(pieśń na wyjście)

Idź, człowieku, idź rozpowiedz
Idźcie wszystkie stany
Kolorowi, biali, czarni
Idźcie, zwłaszcza wy, ludkowie
Przez na oścież bramy

Dla wszystkich starczy miejsca
Pod wielkim dachem nieba

Rozejdźcie się po drogach
Po łąkach, na rozłogach
Po polach, błoniach i wygonach
W blasku słońca w cieniu chmur

Rozejdźcie się po niżu
Rozejdźcie się po wyżu
Rozejdźcie się po płaskowyżu
W blasku słońca w cieniu chmur

Dla wszystkich starczy miejsca
Pod wielkim dachem nieba

Na ziemi, której ja i ty Nie zamienimy w bagno krwi

1971–1977

Źródło: Edward Stachura, *Missa pagana*, [w:] tegoż, *Wiersze, poematy, piosenki, przekłady*, red. Z. Fedecki, Warszawa 1982, s. 183–196.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Spośród podanych zdań dotyczących utworu *Missa pagana* wybierz prawdziwe.

☐ Utwór dokładnie odwzorowuje strukturę mszy.

☐ Cykl jest jednorodny tematycznie.

☐ W utworze pojawiają się liczne odwołania do Biblii.

☐ *Missa pagana* to poemat.

Ćwiczenie 2

Określ tematykę każdego z utworów poematu.

Tytuł	Temat
<i>Introit (pieśń na wejście)</i>	
<i>Confiteor</i>	
<i>Człowiek człowiekowi</i>	
<i>Gloria</i>	
<i>Prefacja</i>	
<i>Jak</i>	
<i>Sanctus</i>	
<i>Tak</i>	
<i>Komunia</i>	
<i>Dziękczynienie</i>	
<i>Ite missa est (pieśń na wyjście)</i>	

Ćwiczenie 3

Zinterpretuj tytuł cyklu wierszy Edwarda Stachury w kontekście całego poematu.

Ćwiczenie 4

Opisz nastrój w cyklu wierszy *Missa pagana*.

Ćwiczenie 5

Napisz, o jakich wartościach jest mowa w utworze Edwarda Stachury.

Ćwiczenie 6

Opisz język utworu *Missa pagana* oraz jego wpływ na warstwę znaczeń. Przeanalizuj obecność środków artystycznego wyrazu, leksykę.

Ćwiczenie 7

Uzupełnij tekst jedną z podanych możliwości.

W poemacie *Missa pagana* Bóg się wprost. sfery świętości jest przywoływana przez zawarty w tytule leksem . Przedstawiona wizja Boga jest przenika świat szczególnie pod postacią przyrody.

Sacrum

panteistyczna

nie pojawia

Profanum

pojawia

Nieobecność

„pogańska”

Obecność

panteistyczna

„msza”

Ćwiczenie 8

Rozważ, czy poemat Edwarda Stachury można uznać za poezję religijną. Zredaguj swoją opinię.

Ćwiczenie 9

Opisz antropologię Edwarda Stachury ukazaną w poemacie *Missa pagana*.

Praca domowa

Na podstawie poematu *Missa pagana* napisz, dlaczego według podmiotu lirycznego warto żyć.

Dla nauczyciela

Autorka: Marzenna Śliwka

Przedmiot: Język polski

Temat: Dlaczego warto żyć? *Missa pagana* Edwarda Stachury

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2) rozumie różnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze;

3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

2) wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura uzupełniająca

26) Anna Kamieńska, Anna Świrszczyńska, Julia Hartwig, Stanisław Grochowiak, Edward Stachura, wybór wierszy;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;
13) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- interpretuje tytuł poematu *Missa pagana* Edwarda Stachury,
- charakteryzuje wartości, o których mówi podmiot liryczny w poemacie,
- wskazuje analogie między kompozycją poematu a strukturą mszy,
- charakteryzuje wizję Boga i człowieka w poemacie Edwarda Stachury.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- odwrócona klasa;
- z użyciem e-podręcznika;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Uwaga: zajęcia przeznaczone są na dwie godziny lekcyjne, ale nauczyciel może wybrać część działań i zaplanować tylko jedną lekcję.

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć.

Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom materiał: „Dlaczego warto żyć? *Missa pagana* Edwarda Stachury”. Uczniowie powinni się zapoznać z cyklem *Missa pagana*. Nauczyciel dzieli klasę na grupy, które przygotowują się do zajęć (należy wyznaczyć termin co najmniej tygodniowy):

Grupa 1. Wywiad. Zbierzcie materiały dotyczące genezy cyklu. Zastanówcie się nad odpowiedziami na pytania:

- Jakie były okoliczności powstania utworu?
- Jaki wpływ na powstanie utworu ma biografia autora?
- Do jakiego nurtu literackiego należy utwór? Co o tym świadczy?

Przygotujcie kilkuminutową scenkę, w której zaprezentujecie wywiad z poetą.

Grupa 2. Mapa myśli. Wykonajcie mapę myśli dotyczącą motywów obecnych w tekstach (np. motyw wędrówki, poszukiwania, winy, uwielbienia, apoteoza natury).

Grupa 3. Schemat. Przeanalizujcie konstrukcję cyklu i porównajcie ją do porządku mszy świętej. Skorzystajcie z prezentacji multimedialnej. Swoje wnioski umieśćcie na schemacie.

Grupa 4. Piramida priorytetów. Zastanówcie się, o jakich wartościach wspomina poeta. Dokonajcie ich hierarchizacji i zbudujcie piramidę. Przygotujcie uzasadnienie wybranego układu.

Grupa 5. Przekład intersemiotyczny. Przygotujcie wybór ilustracji korespondujących z analizowanym podczas lekcji utworem poetyckim *Missa pagana*. Uzasadnijcie wybór materiału ikonograficznego.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji, rozpoczynając od prezentacji muzycznej wersji utworu *Introit* (propozycje w materiałach dodatkowych).

Faza realizacyjna:

1. Część 1

Prezentacja. Poszczególne zespoły dzielą się swoimi wnioskami.

Omówienie. Uczniowie wypowiadają się na temat współpracy, dzielą się refleksjami na temat cyklu, odpowiadają na ewentualne pytania. Nauczyciel komentuje poszczególne prezentacje.

2. Część 2

Sekcja „Sprawdź się”. Nauczyciel prosi o samodzielne wykonanie ćwiczeń 1–5 lub innych wybranych z sekcji „Sprawdź się”.

Dzielenie się wiedzą. Uczniowie po wykonaniu ćwiczeń porównują swoje odpowiedzi w parach, wymieniają się refleksjami.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np. O jakich wartościach mówi podmiot liryczny w poemacie *Missa pagana*? Jaka jest wizja Boga i człowieka w poemacie Edwarda Stachury? Co sprawia, że życie jest dla człowieka wyjątkowe?
Na zakończenie nauczyciel odtwarza ostatni utwór z cyklu *Ite missa est* (propozycje w materiałach dodatkowych).
2. Nauczyciel zawiesza na tablicy dwa plakaty z narysowanym koszem i walizką. Rozdaje uczniom po dwie karteczki samoprzylepne. Prosi, aby uczniowie zapisali na jednej z nich przemyślenia, które zabiorą z sobą po zajęciach; na drugiej to, czego nie akceptują. Jedna osoba odczytuje zapisy przy walizce i koszu.
3. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz tekst argumentacyjny, w którym przedstawisz interpretację jednego utworu z cyklu *Missa pagana*. Uzasadnij swój wybór.
Zadanie dodatkowe: Wykonaj mapę myśli, na której umieścisz tytuły utworów literackich, muzycznych, dzieł plastycznych, filmów, które propagują hasło: *Życie jest piękne*.

Materiały pomocnicze:

- Marian Buchowski, *Edward Stachura – biografia i legenda*, Opole 1993.
- Barbara Czochońska, *Ktoś spoza planety. Spotkania z Edwardem Stachurą*, Kraków 2014.
- Film *Edward Stachura z tego świata*, reż. Teresa Kudyba, 2014.
- Audycja radiowa Andrzeja Matula, *Edward Stachura – żył tak, jak pisał*, Polskie Radio, 2009.
- Interpretacje muzyczne *Missy pagany*.
 - Kuba Blokesz, *Missa pagana* – poemat Edwarda Stachury z muzyką Romana Kołakowskiego, 2014,
 - Stare Dobre Małżeństwo, *Missa pagana*, 2005,
 - Julita Kozuszek, Dorota Wasilewska, *Introit*, 2020,
 - Anna Chodakowska, *Msza Wędrującego*, muz. Roman Ziemiański, 1982.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Prezentacja multimedialna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.

